

Những điểm mới về văn hóa trong Văn kiện Đại hội XIII của Đảng Cộng sản Việt Nam

Đặng Văn Sánh^(*)

Tóm tắt: Để khơi dậy khát vọng phát triển đất nước Việt Nam phồn vinh, hạnh phúc, phấn đấu đến năm 2045 trở thành nước phát triển, người dân có thu nhập cao, cần huy động được sức mạnh tổng hợp, sức sáng tạo của mọi nguồn lực, trong đó nguồn lực văn hóa, nguồn lực con người có vai trò đặc biệt quan trọng. Do vậy, Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng Cộng sản Việt Nam đã đưa ra những quan điểm mới về phát huy giá trị văn hóa và sức mạnh con người Việt Nam.

Từ khóa: Giá trị, Giá trị văn hóa, Sức mạnh con người Việt Nam, Đại hội XIII, Việt Nam

Abstract: To inspire a shared vision of a prosperous, happy and high-income developed country by 2045, it is necessary to mobilize comprehensive national strength and creativeness for development, of which cultural and human resources play crucial roles. The 13th National Party Congress of Vietnam has introduced new viewpoints of promoting cultural values and strength of the Vietnamese people.

Keywords: Values, Cultural Values, Strength of the Vietnamese People, the 13th National Party Congress, Vietnam

1. Đặt vấn đề

Trải qua 35 năm thực hiện công cuộc đổi mới, 30 năm thực hiện *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội*, lý luận về đường lối đổi mới, về chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam ngày càng được xác định rõ hơn và từng bước được hiện thực hóa. Đất nước đã đạt được những thành tựu to lớn, có ý nghĩa lịch sử, phát triển mạnh mẽ, toàn diện so với những năm trước Đổi mới. Để khơi dậy khát vọng phát triển đất nước Việt Nam phồn vinh, hạnh phúc, phấn

đấu đến năm 2030 là nước đang phát triển có công nghiệp hiện đại, thu nhập trung bình cao, đến năm 2045 trở thành nước phát triển, người dân có thu nhập cao, cần phát huy được sức mạnh tổng hợp của mọi nguồn lực cho phát triển đất nước. Trong các nguồn lực cho phát triển đất nước (bao gồm: nguồn lực tài chính, nguồn lực vật chất, nguồn lực khoa học, công nghệ, nguồn lực tài nguyên, nguồn lực văn hóa, nguồn lực con người...), nguồn lực văn hóa, nguồn lực con người có vai trò đặc biệt quan trọng. Với ý nghĩa đó, Văn kiện Đại hội XIII của Đảng đã đưa ra nhiều quan điểm mới về phát huy giá trị văn hóa và sức mạnh con người Việt Nam trong thời gian tới.

^(*)PGS.TS., Viện Khoa học xã hội và nhân văn quân sự, Học viện Chính trị, Bộ Quốc phòng;
Email: sanh.dangvan@yahoo.com.vn

2. Về phát huy giá trị văn hóa

Trong Báo cáo chính trị của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XI tại Đại hội XII, phần VII đã đề ra phương hướng, nhiệm vụ “Xây dựng, phát triển văn hóa, con người” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2016: 123). Đến Đại hội XIII, trong Báo cáo chính trị của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XII trình Đại hội XIII, phần VII đã nhấn mạnh nhiệm vụ “Xây dựng và phát huy giá trị văn hóa, sức mạnh con người Việt Nam” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021: 143). Như vậy, so về tiêu đề tại phần VII, giữa hai Báo cáo chính trị trình Đại hội XII và Đại hội XIII của Đảng thì thấy rằng: đã có sự thay đổi không chỉ về mặt câu chữ mà còn có sự bổ sung quan điểm, tư duy phát triển văn hóa. Cụm từ “phát triển” được thay bằng cụm từ “phát huy”. Không chỉ đề cập đến xây dựng, phát triển văn hóa, con người nói chung, mà Văn kiện Đại hội XIII đã tập trung nhấn mạnh vào việc *phát huy giá trị văn hóa và sức mạnh con người Việt Nam*. Điều này phù hợp với bối cảnh, tình hình đất nước trước những yêu cầu, đòi hỏi cấp thiết đang đặt ra và phù hợp với chủ đề được Đại hội xác định: Tăng cường xây dựng, chỉnh đốn Đảng và hệ thống chính trị trong sạch, vững mạnh; khơi dậy khát vọng phát triển đất nước, phát huy ý chí, sức mạnh đại đoàn kết toàn dân tộc kết hợp với sức mạnh thời đại; tiếp tục đẩy mạnh toàn diện, đồng bộ công cuộc đổi mới; xây dựng và bảo vệ vững chắc Tổ quốc, giữ vững môi trường hòa bình, ổn định; phấn đấu đến giữa thế kỷ XXI Việt Nam trở thành nước phát triển, theo định hướng xã hội chủ nghĩa (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021).

Ở các kỳ Đại hội trước đây, nhiệm vụ xây dựng, phát triển văn hóa được xác định là hướng đến mục tiêu gìn giữ, lan tỏa những giá trị truyền thống, bản sắc dân tộc

độc đáo gắn với không ngừng tiếp thu tinh hoa văn hóa của nhân loại. Đồng thời xác định xây dựng, phát triển văn hóa để chấn hưng sự xuống cấp về đạo đức xã hội, văn hóa được coi là nền tảng tinh thần, là mục tiêu, động lực của sự phát triển. Đến Đại hội XIII, bên cạnh những sứ mệnh, mục tiêu được xác định ở trên, nhận thức của Đảng về văn hóa ngày càng toàn diện, sâu sắc hơn. Vai trò, chức năng của văn hóa được Đảng xem xét ở nhiều chiều cạnh, góc độ trong mối tương quan với các lĩnh vực chính trị, kinh tế, xã hội, phát triển con người.

Trong mối quan hệ với kinh tế, văn hóa được xem là nguồn lực nội sinh, là “sức mạnh mềm” để thúc đẩy quá trình phát triển nhanh và bền vững của đất nước (*sức mạnh mềm* là thuật ngữ lần đầu tiên xuất hiện trong Văn kiện Đại hội XIII). Trong bối cảnh nguồn tài nguyên thiên nhiên của đất nước có hạn và bị khai thác ngày càng cạn kiệt thì việc phát huy nguồn lực văn hóa có ý nghĩa hết sức quan trọng. Văn hóa được xem là nguồn tài nguyên có giá trị đặc biệt, nó có thể tái tạo và không ngừng tạo ra những sản phẩm mới có giá trị với hàm lượng trí tuệ cao. Việt Nam có nguồn tài nguyên văn hóa phong phú, dồi dào kết tinh ở trí tuệ, phẩm chất, tài năng, sức sáng tạo của các thế hệ trong suốt chiều dài lịch sử dựng nước và giữ nước.

Để tăng cường “sức mạnh mềm” của văn hóa, những năm gần đây, Đảng và Nhà nước Việt Nam đã chú trọng gắn văn hóa với phát triển kinh tế thông qua nhiều hình thức, trong đó tập trung gắn phát triển văn hóa với đẩy mạnh phát triển du lịch, dịch vụ. Đại hội XIII tiếp tục khẳng định: “Gắn phát triển văn hóa với phát triển du lịch, phấn đấu đưa du lịch thành một ngành kinh tế mũi nhọn” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021: 145-146). Văn kiện Đại hội XIII đã

nhấn mạnh và khẳng định quan điểm phát triển ngành công nghiệp văn hóa: “Khẩn trương triển khai phát triển có trọng tâm, trọng điểm ngành công nghiệp văn hóa và dịch vụ văn hóa trên cơ sở xác định và phát huy sức mạnh mềm của văn hóa Việt Nam, vận dụng có hiệu quả các giá trị và thành tựu mới của văn hóa, khoa học, kỹ thuật, công nghệ của thế giới” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021: 145). Như vậy, để khai thác, phát huy hiệu quả giá trị, tiềm năng, thế mạnh của văn hóa Việt Nam thì cần tạo mối quan hệ hài hòa giữa phát triển văn hóa với phát triển kinh tế, gắn phát triển văn hóa với phát triển du lịch, dịch vụ cũng như giới thiệu, quảng bá văn hóa Việt Nam ra thế giới thông qua những sản phẩm của ngành công nghiệp văn hóa. Đây là một trong những nhiệm vụ trọng tâm, trọng điểm cần được thực hiện một cách đồng bộ, hiệu quả trong bối cảnh hiện nay nhằm gia tăng “sức mạnh mềm” của văn hóa trong chiến lược phát triển kinh tế - xã hội.

Bên cạnh nhiệm vụ, mục tiêu phát huy giá trị văn hóa Việt Nam trong sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa, Đại hội XIII cũng đặc biệt nhấn mạnh quan điểm nhất quán phải “bảo vệ, gìn giữ tài nguyên văn hóa cho các thế hệ mai sau” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021: 146), đảm bảo sự phát triển bền vững mang tính liên tục, lâu dài của đất nước. Việc khai thác, phát huy tài nguyên văn hóa trong quá trình phát triển, nhất là văn hóa truyền thống, cần đảm bảo nguyên tắc phát triển hài hòa, không tận dụng, khai thác triệt để giá trị kinh tế của văn hóa. Không vì mục đích thương mại, lợi nhuận và mục tiêu phát triển nóng mà xâm hại đến cảnh quan, không gian di tích, di sản; không được làm biến dạng môi trường, môi sinh, nhất là đối với những khu văn hóa sinh thái, văn hóa thiên nhiên, văn hóa tâm linh, tín ngưỡng.

Để hiện thực hóa khát vọng xây dựng đất nước Việt Nam cường thịnh hay như mong ước, khát vọng của Chủ tịch Hồ Chí Minh: “Xây dựng lại đất nước ta đàng hoàng hơn, to đẹp hơn” (*Hồ Chí Minh, Toàn tập*, tập 15, 2011: 131), xứng đáng “sánh vai với các cường quốc, năm châu” (*Hồ Chí Minh, Toàn tập*, tập 4, 2011: 35), thì việc khơi dậy ý chí, tinh thần, truyền thống văn hóa và sức mạnh con người Việt Nam là một vấn đề cần được đặc biệt coi trọng. Đây được xem là mệnh lệnh thiêng liêng, là ý thức, trách nhiệm của toàn Đảng, toàn dân nói chung, của mỗi người dân nói riêng đối với công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa hiện nay. Do vậy, *khơi dậy khát vọng phát triển đất nước* là một nội dung quan trọng trong chủ đề Đại hội XIII và cũng là mục tiêu, sứ mệnh của nhiệm kỳ Đại hội XIII đặt ra.

Việc khơi dậy khát vọng phát triển được đặt ra như một yêu cầu cấp thiết cần phải giải quyết, trong đó văn hóa có vai trò hết sức to lớn. Văn hóa đóng vai trò là nền tảng tinh thần của xã hội, là động lực phát triển bền vững của đất nước. Văn hóa trực tiếp cổ vũ, động viên, khơi dậy lòng yêu nước nồng nàn của mỗi người dân, khích lệ tinh thần dám nghĩ, dám làm, dám chịu trách nhiệm; khuyến khích tinh thần chủ động, sáng tạo, tinh thần đoàn kết, ý chí quyết tâm, truyền thống hiếu học, đức tính cần cù, chịu khó, siêng năng, nỗ lực cố gắng vượt qua khó khăn, thử thách của mọi người dân để phát triển đất nước trong giai đoạn mới. Trong sự nghiệp đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế hiện nay, yếu tố truyền thống, sức mạnh văn hóa của dân tộc Việt Nam cần được khai thác, phát huy mạnh mẽ hơn nữa để phát triển đất nước nhanh và bền vững. Văn hóa góp phần to lớn vào việc duy trì sự ổn định xã hội, điều tiết

các mối quan hệ một cách phù hợp, giảm bớt những xung đột, bất đồng; là điểm tựa tinh thần, là mục tiêu, khát vọng cao đẹp mà mỗi người dân Việt Nam mong muốn vươn tới, bởi bản chất của văn hóa là nhân văn, hướng thiện, hướng con người đến những giá trị cao quý.

Để phát huy vai trò to lớn của văn hóa trong công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc trong thời gian tới, nhiệm vụ được đề ra tại Đại hội XIII là: “Tập trung nghiên cứu, xác định và triển khai xây dựng hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị văn hóa và chuẩn mực con người gắn với giữ gìn, phát triển hệ giá trị gia đình Việt Nam trong thời kỳ mới” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021: 143). Đây là một trong những nội dung mới trong công tác phát triển văn hóa. Việc nghiên cứu, xác định và triển khai xây dựng hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị văn hóa dân tộc có ý nghĩa hết sức quan trọng. Trong văn hóa, giá trị là sự kết tinh những gì tinh túy nhất, được hình thành trong lịch sử, được thời gian kiểm nghiệm, chứng minh, được nhân dân tôn thờ, là niềm khát khao vươn đến của mỗi con người. Việc xác định và xây dựng được hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị văn hóa dân tộc sẽ góp phần định hướng, giáo dục, điều chỉnh hành vi, suy nghĩ của mỗi người dân theo hướng tiến bộ, tích cực.

3. Về phát huy sức mạnh con người Việt Nam

Tại Đại hội lần thứ XII, Đảng đã nhấn mạnh nhiệm vụ xây dựng, phát triển con người bên cạnh nhiệm vụ xây dựng, phát triển văn hóa. Nghị quyết Trung ương 9 khóa XII của Đảng tiếp tục nhấn mạnh nhiệm vụ xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước. Trước đó, trong các Báo cáo chính trị trình Đại hội X và Đại hội XI, Đảng mới chỉ tập trung nhấn mạnh đến

nhiệm vụ “Phát triển văn hóa, nền tảng tinh thần của xã hội” (mục VII Báo cáo chính trị tại Đại hội X), “Chăm lo phát triển văn hóa” (mục VI Báo cáo chính trị tại Đại hội XI), thì trong Văn kiện Đại hội XIII, nhiệm vụ phát huy sức mạnh con người Việt Nam được đặc biệt nhấn mạnh. Trong các nguồn lực cho phát triển đất nước, nguồn lực con người là nguồn lực quan trọng nhất: “Phát huy tối đa nhân tố con người, coi con người là trung tâm, chủ thể, nguồn lực chủ yếu và mục tiêu của sự phát triển; lấy giá trị văn hóa, con người Việt Nam là nền tảng, sức mạnh nội sinh quan trọng bảo đảm sự phát triển bền vững”¹. Cùng với điểm nhấn về khơi dậy khát vọng phát triển đất nước thì tinh thần “đổi mới sáng tạo” gắn liền với tinh thần, trí tuệ, sức sáng tạo, nhạy bén của người Việt cũng là một điểm mới được đề cập trong Văn kiện Đại hội XIII của Đảng.

Để phát huy sức mạnh con người Việt Nam, cần chú trọng phát huy những phẩm chất tốt đẹp của con người Việt Nam. Vì vậy, phải phát triển con người Việt Nam một cách toàn diện, “khơi dậy mạnh mẽ tinh thần yêu nước, tự hào dân tộc, khát vọng vươn lên, ý chí tự cường và lòng nhân ái, tinh thần đoàn kết, đồng thuận xã hội... đề cao ý thức, trách nhiệm, đạo đức xã hội, sống và làm việc theo pháp luật” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021: 221-222). Nghị quyết Trung ương 9 khóa XI năm 2014 về *Xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước* đã nhấn mạnh nhiệm vụ: “Trong xây dựng văn hóa, trọng tâm là chăm lo xây dựng con người có nhân cách,

¹ Xem: *Chiến lược phát triển kinh tế - xã hội 10 năm 2021-2030*, <https://tulieuvankien.dangcongsan.vn/ban-chap-hanh-trung-uong-dang/dai-hoi-dang/lan-thu-xiii/chien-luoc-phat-trien-kinh-te-xa-hoi-10-nam-2021-2030-3671>, truy cập ngày 22/4/2021.

lối sống tốt đẹp, với các đặc tính cơ bản: *yêu nước, nhân ái, nghĩa tình, trung thực, đoàn kết, cần cù, sáng tạo*” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2014: 49). Đến Đại hội XIII, Đảng đã nhấn mạnh nhiệm vụ trọng tâm trong xây dựng, hình thành con người mới với những phẩm chất, đặc tính cơ bản phù hợp với điều kiện mới, đó là: *“giàu lòng nhân ái, khoan dung, chân thành, tín nghĩa, trọng đạo lý, đức tính cần cù, chăm chỉ, tiết kiệm, sáng tạo”* (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021: 263).

Trong quá trình xây dựng, hình thành những con người mới có năng lực, phẩm chất đạo đức tốt phù hợp với điều kiện phát triển trong tình hình mới, Đại hội XIII đã đề ra nhiều nhiệm vụ cụ thể cần thực hiện như: “Quan tâm chăm lo công tác giáo dục, bồi dưỡng và bảo vệ trẻ em, thiếu niên, nhi đồng. Tăng cường giáo dục lòng yêu nước, lòng tự hào dân tộc, ý thức trách nhiệm xã hội cho thanh niên”; “Đẩy mạnh giáo dục nâng cao nhận thức, ý thức tôn trọng và chấp hành pháp luật của người Việt Nam, đặc biệt là thế hệ trẻ” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021: 143); Khuyến khích, tạo điều kiện để mọi người dân được phát huy các năng lực tự do sáng tạo trong đời sống kinh tế, xã hội. Trong giáo dục con người, cần “phát huy vai trò của gia đình, cộng đồng, xã hội trong việc xây dựng môi trường văn hóa, con người giàu lòng nhân ái, khoan dung, chân thành, tín nghĩa, trọng đạo lý, đức tính cần cù, chăm chỉ, tiết kiệm, sáng tạo, hiện đại” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021: 263); đề cao tinh thần gương mẫu, tiên phong của người lãnh đạo, quản lý, tạo môi trường, không gian văn hóa lành mạnh, dân chủ, nhân văn; khuyến khích tinh thần tự do, đổi mới sáng tạo vì mục tiêu phát triển đất nước.

Để khắc phục những mặt trái của nền kinh tế thị trường như lối sống đề cao

giá trị vật chất hay đồng tiền ảnh hưởng nghiêm trọng đến đạo đức xã hội và quá trình xây dựng, hình thành nhân cách con người, Văn kiện Đại hội XIII đã đề ra yêu cầu phải “xây dựng văn hóa doanh nghiệp, doanh nhân và kinh doanh”, “xây dựng và thực hiện các chuẩn mực văn hóa trong lãnh đạo, quản lý. Chú trọng xây dựng môi trường văn hóa công sở lành mạnh, dân chủ, đoàn kết, nhân văn; đẩy lùi bệnh quan liêu, bè phái, mất đoàn kết, chủ nghĩa cơ hội và thực dụng”; “đề cao tính tiên phong, gương mẫu trong văn hóa ứng xử của người lãnh đạo các cơ quan, đơn vị” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021: 144, 262). Sự gương mẫu, tiên phong của cán bộ, đảng viên và những người đứng đầu các cơ quan, đơn vị, doanh nghiệp có ý nghĩa rất quan trọng, làm gương và lan truyền cảm hứng, những thông điệp nhân văn, lan tỏa những giá trị cao đẹp cho toàn thể nhân dân trong cộng đồng.

4. Kết luận

Những thành tựu đã đạt được và cả những hạn chế, yếu kém qua 35 năm đổi mới đã đặt ra việc khơi dậy khát vọng phát triển đất nước phồn vinh, hạnh phúc. Đây là nhiệm vụ hết sức cấp thiết, là nguyện vọng, ý chí của toàn dân trong bối cảnh hiện nay. Để thực hiện được điều này, đòi hỏi toàn Đảng, toàn quân, toàn dân phải phát huy mạnh mẽ giá trị văn hóa truyền thống và sức mạnh tinh thần thời đại của con người Việt Nam trong quá trình phát triển đất nước. Vì thế, việc nhận thức đầy đủ, sâu sắc về phát huy giá trị văn hóa, sức mạnh con người Việt Nam được đề cập trong Văn kiện Đại hội XIII của Đảng có ý nghĩa hết sức quan trọng, góp phần quyết định việc thực hiện thành công những mục tiêu, nhiệm vụ mà Đại hội đã đề ra □

(xem tiếp trang 39)